

Miskend verleden

Opgedragen aan de onbekende *khetihar*

Miskend verleden

Hindostaanse boeren in Suriname 1880-1980

RUBEN GOWRICHARN

Hilversum
Verloren
2020

Afbeelding op het omslag: hut van eerste Brits-Indische boeren.

Er is naar gestreefd alle copyrights van de in deze publicatie opgenomen foto's/afbeeldingen te achterhalen. Rechthebbenden die niet zijn benaderd kunnen zich via de uitgever met de auteur in verbinding stellen.

ISBN 978 90 8704 876 1
© 2020 Ruben Gowricharn
Uitgeverij Verloren
Torenlaan 25, 1211 JA Hilversum
www.verloren.nl

Redactie: Clazien Medendorp
Typografie: Rombus, Hilversum
Omslagontwerp: Rombus / Tanja Stropsma
Druk: Wilco, Amersfoort

No part of this book may be reproduced in any form without written permission from the publisher.

Inhoud

Woord vooraf	9
1 Miskend Verleden	13
1.1 Het boerenvraagstuk	13
1.2 Hypothese en argumentatie	17
1.3 De structuur van dit boek	19
2 Centrale lenzen: boeren in perspectief	22
2.1 Inleiding	22
2.2 De Girmitya-ideologie	24
2.3 Drie transformaties	30
2.4 Het begrip etniciteit	34
2.5 Plantages en boeren	38
2.6 Conclusies	40
DEEL I VAN PLATTELANDER NAAR PLANTAGEARBEIDER	43
3 Migratie en <i>human capital</i>	44
3.1 Inleiding	44
3.2 De migratiecultuur	45
3.3 Agrarisch <i>human capital</i>	51
3.4 De werving	53
3.5 De overtocht	58
3.6 Kenmerken van arbeiders	62
3.7 Conclusies	65
4 Arbeiders op de plantages?	67
4.1 Inleiding	67
4.2 Het arbeidsproces	69

4.3	Gezondheid en gezinsvorming	73
4.4	Het loon	76
4.5	Spaargelden	81
4.6	Eigen teelt	86
4.7	Conclusies	89
5	Een embryonale etnische gemeenschap	91
5.1	Inleiding	91
5.2	De verdeling van arbeiders	93
5.3	De culturele gelijkmakers	96
5.4	Het sociaal leven	102
5.5	Uitingen van emoties	105
5.6	Interraciaal verhoudingen	109
5.7	Conclusies	110
DEEL 2 VAN ARBEIDER NAAR BOER		113
6	De opkomst van de kleine landbouw	114
6.1	Inleiding	114
6.2	De neergang van de plantagelandbouw	115
6.3	Kolonisatiepolitiek	120
6.4	De kleinlandbouw als subsector	125
6.5	Sociaaleconomische differentiatie	128
6.6	Landbouweconomische politiek 1920-1930	133
6.7	Conclusies	135
7	<i>Homemaking</i> in Suriname 1895-1930	138
7.1	Inleiding	138
7.2	Suriname, dit land heb ik gekozen?	139
7.3	<i>Homemaking</i>	143
7.4	Agrarische productiviteit	154
7.5	Regionale verschillen	160
7.6	Differentiatie van beroepen	163
7.7	Conclusies	166
8	Ruralisatiepolitiek 1930-1950	168
8.1	Inleiding	168
8.2	Agrarische visie	169
8.3	Productie voorwaarden	174
8.4	Ongelijke productiviteit	181

8.5	Verwerking en afzet	189
8.6	Armoede	191
8.7	Conclusies	196
DEEL 3 VAN BOER NAAR STEDELING		199
9	De mechanisatie van de rijstbouw 1950-1960	200
9.1	Inleiding	200
9.2	Urbanisatie	202
9.3	Agrarische hervormingen	206
9.4	Gezinsbedrijven	209
9.5	Mechanisatie	214
9.6	De rijstproblematiek	220
9.7	Conclusies	224
10	Etnische en economische politiek 1945-1980	226
10.1	Inleiding	226
10.2	Etnische cohesie	228
10.3	De achtergrond van de VHP	234
10.4	Hervormingen en planpolitiek	239
10.5	Het agrarisch programma	243
10.6	Stedelijke elite versus agrarisch electoraat	248
10.7	Conclusies	251
11	De transitie van rijstboeren 1960-1980	253
11.1	Inleiding	253
11.2	Demografische verschuiving	255
11.3	Nickerie: de rijstschuur van Suriname	259
11.4	De transformatie van rijstboeren	264
11.5	De onafhankelijkheid	269
11.6	Emigratie naar Nederland	270
11.7	Conclusies	274
12	Conclusies: Verloren generaties	277
Appendix: Epistemologische kwesties		285
Lijsten		
	Lijst van tabellen	297
	Lijst en herkomst van foto's	297

Lijst van bijlagen	298
Lijst van vreemde woorden	299
Lijst van kaarten	301
Lijst van oppervlakte meeteenheden	301
Lijst van afkortingen	301
Bijlagen	302
Literatuur	327
Namenregister	343
Zakenregister	347

Woord vooraf

In de collectieve verbeelding van de Hindostanen zijn hun voorvaders na een afmattende reis uit Brits-Indië naar de Surinaamse plantages vervoerd waar ze net niet als slaven zijn behandeld en uitgebuit. Desondanks zijn ze in Suriname gebleven om er het beste van te maken. Dat is hun gelukt, want anders bestonden wij, de derde, vierde of vijfde generatie Hindostanen, niet. De Hindostanen trokken naar de stad, werden trotse burgers van Suriname, integreerden goed en brachten het via onderwijs en ondernemerschap tot welvaart. Opvallend in deze collectieve verbeelding is de afwezigheid van boeren, terwijl dit bevolkingssegment langer dan een eeuw zo vanzelfsprekend aanwezig was in de Surinaamse samenleving.

In de loop van de jaren heb ik mij vaak geërgerd aan de gretigheid waarmee Hindostanen de immigratiedag van Brits-Indische contractarbeiders vierden. Er is geen spoor van verdriet over het verlaten van verwanten en vrienden in Brits-Indië, over het verlies van huis en haard, van een land of een *home*, of over het ellendige leven op de plantages in Suriname. De aankomst en het verblijf in Suriname kunnen echter evenzeer herdacht als gevierd worden omdat de immigratie ook een schaduwzijde heeft. Maar het is feest wat de klok slaat, gepaard gaande met een verbluffend gebrek aan historisch besef. In deze feest-optiek kwamen de boeren nauwelijks voor. Dat is mijn belangrijkste motief om dit boek te schrijven. Een dergelijke geschiedschrijving heeft echter een brede benadering nodig. Het lot van de boeren is niet los te zien van hun economische activiteiten, en van andere krachten die hun toekomst hebben bepaald zoals hun cultuur en de giften van de natuur. Die worden zelden voor het voetlicht gehaald en in verband gebracht met de economie.

Nog een bron van motiverende ergernis is het dedain van veel Hindostaanse auteurs die hun voorouders net niet bedanken dat zij Brits-Indië hebben verlaten. Hun redenering is, dat als hun voorouders niet voorgoed zouden zijn vertrokken, zij nu hetzelfde lot zouden delen als de huidige arme plattelandsbewoners van Uttar Pradesh en Bihar die zij in India op zoek naar hun roots tegenkomen. Maar zowel in India als in Suriname hebben latere generaties, voortbouwend op de verworvenheden van eerdere generaties, hun leven verder ontwikkeld. Dit boek vertelt het Surinaamse verhaal.

Verskillende mensen hebben op hun wijze bijgedragen aan de totstandkoming van dit boek. Zonder anderen tekort te willen doen noem ik Rabin Baldewsingh die mij op het idee bracht om een boek te schrijven over de Hindostaanse boeren en zijn fotoarchief ter beschikking stelde. De tweede persoon die ik wil noemen is Hans Ramsoedh. Hij heeft als het ware meegelopen, de eerste versie van de hoofdstukken van commentaar voorzien en mij geattendeerd op aanvullende literatuur. De derde is Lal Goerdayal die de lijst van planten in hoofdstuk 7 heeft bekeken op onvolkomenheden. Daarnaast wil ik dank zeggen aan Frank Kanhai, Prem Dihal en Raj Mohan voor het aanleveren van foto's, aan Sudhier Nannan voor zijn technische aanpassing van de foto's en aan Hemchandra Birdja die mij door de Nicke-riaanse polders reed.

Het manuscript is van commentaar voorzien door Rabin Baldewsingh, Radjinder Bhagwanbali, Frank Bovenkerk, Chan Choenni, Djaiendi Hindori, Rosemarijn Hoefte, Lal Goerdayal, Michiel van Kempen, Gert Oostindie, Stanley Raghoebarsing, Hans Ramsoedh en Amar Soekhlal. De commentaren waren zeer uiteenlopend en sommige ervan hadden zelfs het karakter van een wensenlijst. Soms moest ik denken aan een vroegere decaan die mij eraan herinnerde dat een gek meer vragen kon stellen dan tien wijzen kunnen beantwoorden, maar dat ik mij desondanks moet houden aan de academische discipline. Ik heb getracht alle commentaren serieus te nemen, maar door het uiteenlopende karakter ervan was het niet eenvoudig om ze allemaal te verwerken. De commentaren lieten zich indelen in opmerkingen waarmee ik het direct eens was, commentaren die dwongen tot een herformulering en zaken waarmee ik het helemaal niet eens was of uitleg behoefden. De eerste twee categorieën commentaren heb ik verwerkt. Voor wat betreft de derde categorie (zoals het belang van primaire bronnen of wat nu orale geschiedenis is) vond ik de beste response om mijn standpunt beargumenteerd uiteen te zetten. Die uiteenzetting zou in de meeste gevallen het betoog storen en daarom heb ik die ondergebracht in een appendix aan het eind van dit boek.

Opvallend was dat er tussen de Hindostaanse en de autochtone Nederlandse meelezers twee scheidslijnen liepen. De Hindostanen hadden evenals ik geen behoefte aan details van het leven van individuele boeren. Daarentegen drongen de autochtone Nederlanders, op één na, aan op het concreet maken van het 'sappelen' van de boeren. Waarschijnlijk is dit verschil in wensen te begrijpen uit het feit dat de Hindostaanse meelezers uit de wereld van boeren afkomstig zijn of daar, zij het op afstand, nog mee vertrouwd zijn. In dat geval komt de behoefte van de allochtone meelezers om de individuele boer een gezicht te geven eerder voort uit nieuwsgierigheid en gebrek aan verbeelding dan uit een academische noodzaak om de leefwereld van de boeren centraal te stellen. Ik voeg er onmiddellijk aan toe dat deze leefwereld niet onbelangrijk is in een verhandeling over de geschiedenis. Maar hoewel opmerkingen over de leefcultuur verspreid zijn over de verschillende hoofdstukken vond ik niet genoeg materiaal om het boerenleven in de verschillen-

de tijdvakken gedetailleerd te beschrijven. Anders dan de situatie van contractarbeiders, die formele rechten en toezichthouders kenden waardoor er ook veel over hen werd geschreven, is er weinig concreet materiaal over de boeren. Bovendien roept een beschrijving van het boerenleven specifieke methodologische problemen op die ik in de appendix bespreek. Om deze redenen heb ik gebruik gemaakt van foto's, aangevuld met waarnemingen, statistieken en conclusies van diverse rapporteurs, om het leven van de boeren of aspecten daarvan in het desbetreffende tijdvak uit te beelden.

De tweede scheidslijn tussen de twee categorieën meelezers was dat de meeste autochtone Nederlanders graag een vergelijking zagen tussen Hindostaanse, Javane en/of Creoolse boeren. Hoe verleidelijk deze suggestie ook is, het is de vraag wat een vergelijking zou opleveren. Het zou misschien de nieuwsgierigheid bevredigen, maar niet mijn onderzoeksdoel dichterbij brengen. Erger, ik denk dat een dergelijke uitbreiding mijn perspectief zou doen verschuiven omdat die een ander onderzoeksdoel en een andere opzet zou vooronderstellen. Om die reden heb ik deze suggestie genegeerd.

Kortom, hoewel ik heb mij niet kunnen verenigen met alle commentaren en wensen heb ik die wel serieus genomen door die te verwerken of mijn standpunt nadrukkelijk uit te leggen. Door de input van de meelezers is het manuscript verbeterd, waarvoor mijn dank. De nog bestaande omissies zijn voor mijn rekening.

Deze publicatie is mede tot stand gekomen door een financiële bijdrage van fondsen en sponsors. Dank aan hen en ook aan degenen die de crowdfunding hebben helpen coördineren.

Rotterdam, 18 juni 2020
Ruben Gowricharn

Kaart 1 De belangrijkste landen waar Brits-Indische contractarbeiders naartoe zijn verscheept. Bron: Lal 2019: 2.

I Miskend verleden

1.1 Het boerenvraagstuk

In de negentiende en twintigste eeuw werden Brits-Indische contractarbeiders geworven voor werk op plantages en soms ook voor andere werkzaamheden zoals de aanleg van spoorwegen in Zuid- en Oost-Afrika. Kenmerkend voor deze contractarbeid was dat op overtreding van de contractbepalingen wettelijk vastgelegde straffen stonden, de zogenoemde *Poenale Sanctie*. De landen die de meeste contractarbeiders ontvingen waren Sri Lanka, Guyana, Trinidad, Suriname, Mauritius, Fiji, Reünion, Guadeloupe, Martinique en enkele kleinere gebieden, en Zuid-Afrika (Clarke, Peach en Vertovec 1990). Hun lot was eerder besproken door tal van auteurs (wetenschappers, politici en ambtenaren), maar kreeg pas ruime bekendheid door de publicatie van de Hugh Tinkers invloedrijke boek *A New System of Slavery. The export of Indian labour overseas 1830-1920* (1974). De centrale stelling van Tinker was dat de slavernij met het *indentured* arbeidsstelsel werd voortgezet, zij het in milde vorm.

Politiek en wetenschappelijk kende het stelsel van contractarbeiders al in de koloniale periode voor- en tegenstanders (zie voor discussies hierover Eltis 2002; Munro 2014; Northrup 1995). Het algemene oordeel van de voorstanders in dit debat was dat het stelsel van contractarbeid weliswaar onvolkomenheden kende, maar dat de voordelen van contractarbeid (voorziening en veiligstellen van arbeid voor de plantages, arbeidskosten fixeren) opwogen tegen de nadelen (Kumar 2017). De verschijning van Tinkers boek ruim een halve eeuw na de afschaffing van het stelsel in 1916 door de Indiase nationalisten, sprak dat oordeel tegen: de contractarbeid was een nieuwe vorm van slavernij. Tinkers morele perspectief heeft de onderzoeksagenda in de decennia daarna bepaald. Want sindsdien is het onderzoek naar de emigratie van de Brits-Indiërs sterk gericht op de lotgevallen van de contractarbeiders op de plantages. Deze studies stelden zaken aan de orde zoals de arbeidsomstandigheden op de plantages, de uitbuiting, de beloning, de willekeur bij de verdeling van taken, het misbruik van vrouwen, de gezondheidstoestand van de arbeiders, de toepassing van strafbepalingen en de terugkeer naar Brits-Indië.

Sommige van de studies gingen verder dan de immigratie en het arbeidersleven op de plantages en bespraken de sociale en politieke integratie van de contractarbeiders in hun nieuwe land. Dat is bijvoorbeeld het geval met de studies van pater De Klerk (1953) en Laurence (1994), verreweg de meest gedegen studies over de immigratie van Brits-Indische contractanten in respectievelijk Suriname en in Trinidad en Guyana. Omgekeerd suggereren Bisnauth (2000) en Shepherd (1993) over de vestiging van Brits-Indiërs te gaan, terwijl ze overwegend de arbeidsimmigratie tot onderwerp hebben. Het boek van Nath (1950/1970) belooft de geschiedenis van de Brits-Indiërs en hun nazaten te behandelen, maar bespreekt overwegend de immigratie. De excessieve focus op arbeidsimmigratie is buiten het Caraïbisch gebied weinig anders, met name in Fiji, Mauritius en Zuid-Afrika (Carter 1995; Freund 1995; Lal 1983a, 1992, 2000).

De historische ontwikkeling van de contractarbeiders in de verschillende plantagekoloniën, ook wel *Girmitya*'s genoemd (Girmitya, ook geschreven als Girmitya, is het Bhojpuri woord voor mensen onder contract, zie Lal 1983a: 9-11), is in de genoemde landen opvallend eensluidend. Nuances daargelaten, laat die zich als volgt samenvatten: de Brits-Indische contractarbeiders zijn in kreukels aangevoerd in de plantagekoloniën, vaak misleid en uitgebuit, maar wisten desondanks te overleven. Na hun contractperiode grepen zij de mogelijkheid aan om zich als parttime of full-time boer te vestigen op gronden die de plantagehouder of de overheid hen ter beschikking stelde. Later trokken ze naar de steden, waar zij (vervolg)onderwijs genoten en waar zij later uitblonken in prestigieuze beroepen, in de politiek en in het ondernemerschap. Met andere woorden: de arme contractarbeider uit Brits-Indië was een geslaagde immigrant geworden. Hij werd gevierd als een held, beschreven in veel boekwerken die vaak zijn geïllustreerd met foto's van enkele prominente nazaten. Veelzeggend zijn titels als *Van Brits-Indisch emigrant tot burger van Suriname* (Azimullah, Ganpat en Lutchman 1963) en *Arising from Bondage* (Ramdin 2000).

Terwijl de wetenschappelijke aandacht grotendeels uitging naar het leven van contractarbeiders, is er een onthutsend gebrek aan belangstelling voor de periode waarin de Brits-Indiërs voornamelijk agrariërs waren. Die periode duurde bijna een eeuw en telde enkele generaties waarvan de eerste bestond uit boeren die voorheen plantagearbeiders waren. De geringe aandacht voor Brits-Indische boeren is opmerkelijk omdat juist in deze fase hun etnische gemeenschapsvorming is volgroeid en de basis vormde voor hun verdere culturele, economische en politieke ontwikkeling. Dit gebrek aan wetenschappelijke aandacht voor de Brits-Indische boeren en hun agrarische nazaten mag worden gekwalificeerd als een eerste blinde vlek in de geschiedschrijving van de Hindostanen. Overigens gebruik ik de term Brits-Indische boeren omdat de eerste generatie immigranten grotendeels Britse onderdanen waren. Ook in de Surinaamse literatuur over landbouw werden zij voornamelijk als 'Brits-Indiërs' geduid. In 1927 kregen deze immigranten en hun nazaten de Nederlandse nationaliteit. Vanaf die periode zou ik moeten spreken van